MMM/LVO/Lampinen Muistio 15.5.2018

Vesiviljelyä koskeva kuulemistilaisuus ympäristövaliokunnassa 16.5.2018

Tausta

Maa- ja metsätalousministeriö vastaa vesiviljelyn, eli kalan, äyriäisten, levän tai muiden vesieliöiden kasvatuksen kehittämisestä. Ympäristöministeriö vastaa vesiensuojelusta ja ympäristölupajärjestelmästä myös vesiviljelyn osalta. Maa- ja metsätalousministeriön johdolla valmisteltiin laajapohjaisessa kehittämisryhmässä Vesiviljelystrategia 2020, joka 4.12.2014 vahvistettiin valtioneuvoston periaatepäätöksenä. Strategian antaminen perustuu osaltaan EU:n yhteisestä kalastuspolitiikasta annetun perusasetuksen 1380/2013 velvoitteeseen.

Kalanviljely on maailmanlaajuisesti nopeimmin kasvava alkutuotannon muoto. Kalankasvatus on jo ohittanut naudanlihan tuotannon ja sen kasvun ennakoidaan jatkuvan nopeana. Vesikasvien ja levien tuotantoon liittyy suuria odotuksia. Arvioiden mukaan vesiviljely on potentiaalisin tapa vastata nopeasti kasvavaan ravinnon tarpeeseen.

Kestävällä vesiviljelytuotannolla ja siihen liittyvällä osaamisella ja teknologialla on merkittävä kasvupotentiaali niin kotimaan kuin ulkomaan markkinoilla. Kestävä vesiviljely voi muodostua merkittäväksi toimialaksi, joka loisi edellytykset uudelle yritystoiminnalle, työpaikoille sekä kala-omavaraisuuden nostamiselle ja sen myötä kauppataseen tasapainottamiselle. Vesiviljelystrategian toimenpiteillä pyritään luomaan kilpailukykyinen toimintaympäristö, joka kannustaa toimialaa kasvuun ja uudistumiseen sekä varmistaa toiminnan ekologisen kestävyyden.

Suomessa vesiviljelyn merkittävin ympäristövaikutus on vesistöjen ravinnekuormitus. Vesiviljelyn kokonaiskuormitus Manner-Suomessa muodostaa noin 1,1 % fosforin kokonaiskuormituksesta ja noin 0,6 % typen kokonaiskuormituksesta. Vesiviljelyn kokonaiskuormitus on 1990-luvun alusta vähentynyt noin 70 prosenttia. Kaksi kolmasosaa kuormituksen alenemisesta on seurausta alan aktiivisista kehitystoimista ja erityisesti tehostuneesta rehunkäytöstä.

Vesiviljelystrategiassa arvioitiin, että toimintaedellytysten parantuminen Manner-Suomessa nostaisi vuosittaisen tuotannon kokonaismäärää vähintään 20 miljoonan kilon tasolle, jonka arvo ylittäisi 100 miljoonaa euroa vuonna 2022. Kerrannaisvaikutukset nousisivat tällöin noin 350 miljoonan euron tasolle. Vesiviljelystrategiassa todetaan, että tuotannon kasvu toteutetaan siten, että toimialan ympäristönsuojelun taso ei heikenny. Myös kalankasvatuksen etu on se, että kalat voivat kasvaa puhtaassa vedessä.

Vesiviljelystrategian antamisen jälkeen tuotannon pitkään laskenut trendi on kääntynyt ja uusia merkittäviä kalankasvatuslaitoksia ovat aloittaneet toimintansa. Niistä voidaan mainita Finnforellin kiertovesilaitos Varkaudessa, jonka vuosituotanto on noin miljoona kiloa kirjolohta. Lisäksi Perämerelle on annettu ympäristölupa vastaavan kokoiselle verkkoallaslaitokselle, joka sijaitsee avoimella merialueella. Muitakin hakemuksia on vireillä sellaisille avomeren alueille, joihin MMM:n ja YM:n yhdessä antama sijainninohjaussuunnitelma suosittelee ruokakalan jatkokasvatuksen sijoittamista.

Viimeaikaiset toimet vesiviljelyn kehittämiseksi

Hallituksen toimintasuunnitelma strategisen hallitusohjelman kärkihankkeiden ja reformien toimeenpanemiseksi todetaan, että toteutetaan ”*hallinnollisten ohjauskeinojen kehittäminen, joilla mahdollistetaan vesiin perustuvien liiketoimintojen kestävä kasvu vesien hyvän tilan tavoitteet huomioon ottaen. Erityisenä painopistealueena on kestävän vesiviljelytoiminnan kasvun edellytysten luonti ja kasvun mahdollistaminen.”* Sen perusteella on rahoitettu Luonnonvarakeskuksen johtama hanke, jonka tavoitteena on tuottaa käytäntöön sovellettavia tietoja ja ratkaisumalleja vesiviljelyn kuormitusta ja ympäristölupien hallitsemista ohjaavien käytäntöjen uudistamiseksi.

Kyseinen Meriviljelyn luvituspilotti -hanke on valmistunut ja antanut lukuisia suosituksia lupakäytäntöjen parantamiseksi ja kiertotalouden toteuttamiseksi vesiviljelyn osalta. MMM ja YM ovat kevään 2018 aikana käyneet keskusteluja hankkeen antamien suositusten toteuttamisesta. Keskusteluissa on voitu sopia useimpien suositusten toteuttamisesta osana vesiviljelijöille ja viranomaisille annettavia ohjeita ja oppaita, jolla pyritään parantamaan ja sujuvoittamaan lupaprosessia. Kysymys on tässäkin kestävästä vesiviljelystä siten, että veden tilaa ei vaaranneta.

Ministeriöiden välisiä keskusteluja jatketaan edelleen kysymyksistä, jotka koskevat vesiviljelyn ympäristölupien sisältöä (mm. mahdollisuus päästöperusteiseen lupaan) ja itämerirehua. Myös kysymys ravinteiden kierrättämistä silakasta tehdyn kalanrehun kautta (itämerirehu) on keskustelun kohteena. Itämerirehu mahdollistaa jo meressä olevien ravinteiden käytön rehussa siten, että Itämeren ulkopuolelta kalanrehussa tuleva ravinnevirta voidaan katkaista. Suomessa on silakasta ja kilohailista kalajauhoa valmistava tehdas, jonka tuotannosta osa käytetään suomalaisen kalanrehun valmistukseen. Tätä kestävyyttä korostavaa vesiviljelyn kiertotalous mallia on syytä edistää hallinnollisella ohjauskeinolla.

Vesiviljelyn kehittymiseksi on tarpeen edistää toimintaedellytyksiä sekä merialueella että kiertovesilaitoksissa maalla. Kiertovesilaitokset mahdollistavat tehokkaan vedenpuhdistuksen, mutta niihin liittyy sekä teknisiä, taloudellisia että biologisia haasteita. Merituotantoon liittyvä teknologia on vakiintuneempaa ja se on toistaiseksi taloudellisesti kannattavampaa pienempien investointikustannusten vuoksi. Merialueella laitosten oikea sijoittaminen avoimille merialueille sekä kierrätysravinteiden (Itämerirehu) käyttäminen mahdollistavat tuotannon lisäämisen hyvin pienin ympäristövaikutuksin.